

LUX FILM PRIZE

PRINIESTŤ FILMY Z EURÓPY
EURÓPANOM

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

ISBN 978-92-846-5319-5

doi:10.2861/207133

© Európska únia, 2019

Text bol dokončený v júli 2019.

Vypracovalo ho Generálne riaditeľstvo pre komunikáciu, Európsky parlament.

V prípade, že zistíte akékoľvek chyby alebo vynechanie častí textu, kontaktujte nás, prosím, na e-mailovej adrese luxprize@ep.europa.eu.

NAŠE PRÍBEHY VO SVETLE EMÓCIE FILMU

Film je jednou z najmocnejších foriem kultúry. Dokáže v nás vyvolať spomienky na ľudí, miesta, udalosti a okamihy nášho života. Dojíma nás a inšpiruje, obohacuje a podnecuje diskusiu. Je zdrojom emócií a umožňuje nám premýšľať nad sebou samými a nad svojou vlastnou identitou.

Väčšina európskych filmov sa uvedie len v krajine, v ktorej vznikli, a len zriedka sa dostanú za jej hranice. Táto skutočnosť je ešte zarážajúcejšia, ak si uvedomíme, že viac ako 60 % všetkých filmov uvedených v EÚ je európskeho pôvodu, vidí ich však len jedna tretina všetkých návštevníkov kín.

Európsky parlament vytvoril LUX FILM PRIZE (FILMOVÚ CENU LUX), aby zlepšil distribúciu kvalitných európskych filmov a podnietil európsku diskusiu.

Šírenie filmov súťažiacich o cenu LUX v celej Európe uľahčuje podpora Európskeho parlamentu pri titulkovaní troch filmov oficiálnej súťaže do 24 úradných jazykov EÚ, čo pomáha pri výrobe národnej verzie finálových filmov pre každú krajinu. Výsledkom je viac divákov, čo výrazne zvyšuje vyhliadky týchto filmov na trhu.

V čase, keď v Európe vznikajú nové hranice, krajiny stavajú múry, spoločnosť je čoraz viac rozdelená a perspektívy sa zužujú, môže byť film ako kultúrne masmédiu príležitosťou lepšie sa navzájom chápať, prekračovať tieto hranice a – viac než čokoľvek iné – podeliť sa o svoje skúsenosti. Zatiaľ čo sme svedkami spochybňovania európskych hodnôt, kinematografia je pre nás výzvou, ktorá nám pripomína našu ľudskosť a spoločné hodnoty.

Kultúra a film by sa mali chápať ako kľúče k nadviazaniu dialógu medzi spoločnosťami. Sú ideálnym nástrojom, ktorým možno pomenovať stereotypy a predsudky, podporovať medzikultúrny dialóg a reagovať na problémy spoločnosti v oblasti vzdelávania.

FILMOVÁ CENA LUX je prostriedkom, ktorým sa neprestajne skúmajú nové možnosti prekročovania hraníc a prekonávania prekážok. Stavia mosty vydláždené emóciami, ktoré v nás vyvolávajú filmy, a tým posilňuje vedomie spoločných základov spájajúcich našu európsku identitu a rozmanitosť.

FILMOVÁ CENA LUX viedla v uplynulých 12 rokoch k vzniku komunity, ktorej spoločnou črtou je priestor, v rámci ktorého možno rozvíjať rôzne postoje a svetonázory. Filmy, ktoré sa vďaka FILMOVEJ CENE LUX dostali do centra záujmu verejnosti, podnecujú našu zvedavosť a pomáhajú nám viac sa dozvedieť o našich rozdieloch a podobnostiach. V tejto súvislosti pociťujeme hrdosť, že počas uplynulých rokov boli usporiadané Filmové dni LUX, ako aj projekcie a diskusie k najnaliehavejším témam za účasti divákov, filmových režisierov i poslancov Európskeho parlamentu.

V otvorenej Európe by kultúra mala zostať pilierom vzájomného rešpektu a pochopenia a film by mal byť jej spoločným dorozumievacím jazykom.

FILMOVÁ CENA LUX

FILMOVÚ CENU LUX, ktorá vznikla v roku 2007, každoročne udeľuje Európsky parlament.

Európsky parlament je aktívne odhodlaný podporovať kultúrnu a jazykovú rozmanitosť v zmysle Charty základných práv EÚ¹. Navyše, vzhľadom na svoje legislatívne právomoci je dôležitým aktérom pri tvorbe politik EÚ, ktoré ovplyvňujú každodenný život 500 miliónov Európanov. V jeho pôsobnosti sú také kľúčové oblasti, ako je prisťahovalectvo, integrácia, chudoba, sloboda prejavu či práva žien.

V tejto súvislosti má FILMOVÁ CENA LUX **dva hlavné ciele**: zlepšiť šírenie európskych filmov v celej Európe a podnieť celoeurópsku diskusiu o závažných spoločenských problémoch.

V rámci FILMOVEJ CENY LUX sa podporuje distribúcia troch filmov, ktoré sa prebojujú do finále, a to tak, že každý z nich sa otituluje v 24 úradných jazykoch EÚ a pre každú krajinu sa vyrobí digitálny filmový súbor. V súvislosti s cenou vzniklo aj podujatie s názvom FILMOVÉ DNI LUX, ktoré ponúka nezabudnuteľný kultúrny zážitok.

FILMOVÁ CENA LUX Európskeho parlamentu bude i naďalej upozorňovať na príbehy a filmy, ktoré chcú viac, než len zabaviť. Ide o filmy, ktoré zachytávajú naše pátranie po odpovediach, hľadanie identity a potrebu útechy v časoch núdze. Vďaka nim si uvedomujeme skutočnosť, ktorú prežívame my, ako aj tí druhí.

¹ Preambula charty: „[...] rešpektovaní rozmanitosti kultúr a tradícií národov Európy, ako aj národnej identity členských štátov [...]“.

EURÓPSKY PARLAMENT SA SPÁJA S EURÓPSKYM FILMOVÝM PRIEMYSLOM...

... A ZAPÁJA AJ MLADÝCH ĽUDÍ

28-KRÁT KINO

FILMOVÁ CENA LUX je partnerom viacerých filmových festivalov v Európe, medzi ktoré patria Berlinale, Directors' Fortnight (Cannes), MFF Karlove Vary, Giornate degli Autori (Dni autorov), festivaly v Sofii, Štokholme a Thessalonikách, Viennale, Tallinské Black Nights a festivaly v Corku, Bratislave a Seville.

Film nám pomáha porozumieť životu našich susedov. Predstavuje spoločný jazyk, ktorý oslovuje naše emócie a vyzýva nás, aby sme si kládli otázky o tom, kto sme. Kinematografia je tak mocným nástrojom vzdelávania.

FILMOVÁ CENA LUX preto v spolupráci s kultúrnymi združeniami a filmovými inštitútmi ponúka vzdelávacie balíčky k súťažiacim filmom. Tieto balíčky často slúžia ako pomôcka pri diskusiách, ktoré nasledujú po premietaní, a takisto ich môžu veľmi dobre využiť aj učitelia.

Od roku 2010 sa v rámci FILMOVEJ CENY LUX v spolupráci s Dňami autorov, sieťou Europa Cinemas a portálom Cineuropa podporuje projekt s názvom 28-krát kino. Vďaka tejto iniciatíve sa môže 28 mladých milovníkov filmu z celej Európy stretnúť na jedenásťdňovom intenzívnom vzdelávacom kurze, ktorý prebieha v Benátkach. 28 filmových nadšencov vo veku od 18 do 25 rokov sa zúčastňuje na premietaniach a diskusiách o európskom filme. Na projekte sa podieľajú režiséri, scenáristi, profesionáli z oblasti filmu a poslanci Európskeho parlamentu. Tento rok sa mladí filmoví nadšenci stanú po piaty raz členmi poroty Dni autorov a budú udeľovať cenu. Na programe podujatia je aj premietanie troch filmov, ktoré súťažia o FILMOVÚ CENU LUX.

PROCES VÝBERU

Filmy, ktorý sa chcú uchádzať o FILMOVÚ CENU LUX, musia spĺňať tieto kritériá:

1. Ide o fikciu alebo kreatívny dokumentárny film (môže byť aj animovaný).
2. Film trvá minimálne 60 minút.
3. Ide o produkciu alebo koprodukciiu, ktorá spĺňa kritériá na podporu z prostriedkov podprogramu MEDIA programu Kreatívna Európa (t. j. vznikol v produkcii alebo koprodukcii v niektorom z členských štátov EÚ alebo na Islande, v Lichtenštajnsku, Nórsku, Albánsku, Čiernej Hore alebo Bosne a Hercegovine).
4. Zobrazuje rozmanitosť európskych tradícií, objasňuje proces európskej integrácie a približuje podstatu budovania Európy.
5. Má premiéru na festivale alebo prvýkrát je uvedený v období od 10. mája predchádzajúceho roku do 15. júna roku, za ktorý sa cena udeľuje.
6. Nezískal prvú cenu na festivaloch v Benátkach, San Sebastiáne, Berlíne, Cannes, Karlových Varoch alebo Locarne.

APRÍL

BRUSEL ►

Zasadne 20-členná porota zložená z odborníkov v oblasti kinematografie, ktorí diskutujú o vyše 50 filmoch.

JÚL

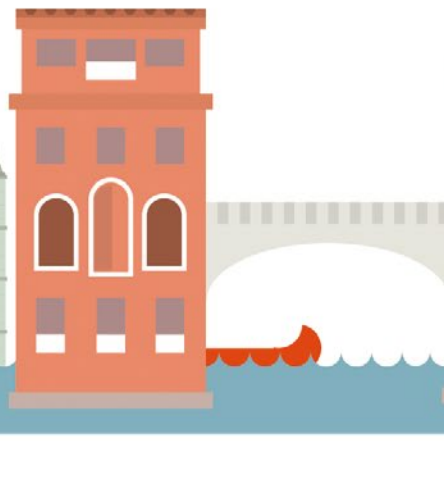
KARLOVE VARY ►

Vyhlašuje sa oficiálny výber
10 FILMOV, ktoré určí porota.

SEPTEMBER

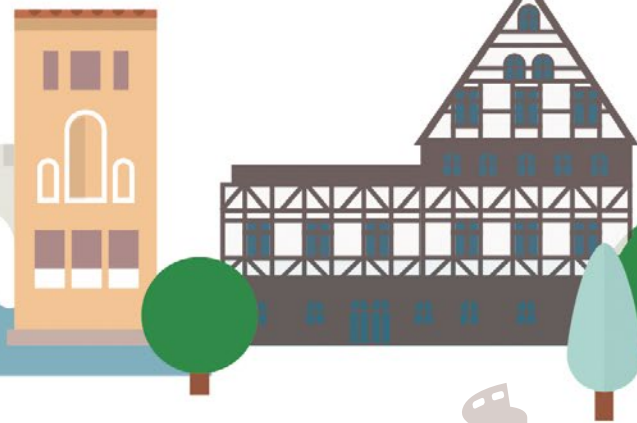
BENÁTKY ►

TRI FILMY z oficiálneho výberu súťažia o **FILMOVÚ CENU LUX**. V rámci podujatia s názvom **FILMOVÉ DNI LUX** sa tieto filmy premietnu v 28 členských štátoch v 24 úradných jazykoch EÚ.

NOVEMBER

ŠTRASBURG

Poslanci Európskeho parlamentu zvolia **JEDNÉHO VÍŤAZA FILMOVEJ CENY LUX**, ktorého vyhlási predseda Parlamentu. Víťazný film sa bude ďalej propagovať a upraví sa aj do verzii pre zrakovo a sluchovo postihnutých.

OFICIÁLNY VÝBER FILMOVEJ CENY LUX ZA ROK 2019

HER JOB

I Douleia tis

Réžia: Nikos Labôt
Grécko, Francúzsko, Srbsko

INVISIBLES

Les Invisibles

Réžia: Louis-Julien Petit
Francúzsko

SYSTEM CRASHER

Systemsprenger

Réžia: Nora Fingscheidt
Nemecko

CLERGY

Kler

Réžia: Wojciech Smarzowski
Poľsko

HONEYLAND

Medena zemja

Réžia: Tamara Kotevska, Ljubomir Stefanov
Severné Macedónsko

RAY & LIZ

Réžia: Richard Billingham
Spojené kráľovstvo

THE MAN WHO SURPRISED EVERYONE

Tchelovek, kotorij udivil vsekh

Réžia: Natasha Merkulova, Aleksey Chupov
Ruská federácia, Estónsko, Francúzsko

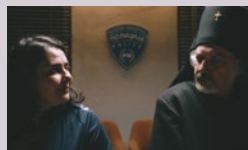

OFICIÁLNA SÚŤAŽ FILMOVEJ CENY LUX ZA ROK 2019

ODLOŽENÝ PRÍPAD HAMMARSKJÖLD

Cold Case Hammarskjöld

Réžia: Mads Brügger
Dánsko, Nórsko, Švédsko, Belgicko

GOD EXISTS, HER NAME IS PETRUNYA

Gospod postoi, imeto i'e Petrunija

Réžia: Teona Strugar Mitevska
Severné Macedónsko, Belgicko, Slovinsko,
Francúzsko, Chorvátsko

THE REALM

El Reino

Réžia: Rodrigo Sorogoyen
Španielsko, Francúzsko

FILMOVÉ DNI LUX

V roku 2012 vzniklo v rámci FILMOVEJ CENY LUX Európskeho parlamentu podujatie FILMOVÉ DNI LUX. Každý rok od októbra do januára FILMOVÉ DNI LUX prekonávajú geografické a jazykové hranice a vytvárajú nadnárodný, európsky priestor, v ktorom sa môžu milovníci kinematografie zo všetkých 28 krajín EÚ podeliť o zážitok zo sledovania troch pozoruhodných filmov v 24 úradných jazykoch EÚ. Filmy, ktorých premietanie organizujú styčné kancelárie Európskeho parlamentu, sa uvádzajú na filmových festivaloch, v klubových alebo iných kinách, pričom často ide o národné predpremiéry.

Počas FILMOVÝCH DNÍ LUX majú Európania možnosť spoločne zažiť rozmanitosť a bohatstvo európskej kinematografie a diskutovať osobne alebo prostredníctvom sociálnych médií o problémoch, na ktoré upozorňujú filmy uchádzajúce sa o FILMOVÚ CENU LUX.

Vďaka spolupráci medzi FILMOVOU CENOU LUX a programom Kreatívna Európa môžu byť diváci v celej Európe účastníkmi jedinečného filmového podujatia – súbežne prebiehajúcich projekcií. Filmy sa premietajú súčasne vo viacerých kinách a publikum môže s ich tvorcami komunikovať naživo v rámci interaktívnej diskusie.

OFICIÁLNA SÚŤAŽ FILMOVEJ CENY LUX 2019

Európsky parlament s potešením predstavuje tohtoročné **tri filmy súťažiacie o FILMOVÚ CENU LUX 2019:**

ODLOŽENÝ PRÍPAD HAMMARSKJÖLD (*Cold Case Hammarskjöld*)

Réžia: Mads Brügger

Dánsko, Nórsko, Švédsko, Belgicko

GOD EXISTS, HER NAME IS PETRUNYA (*Gospod postoi, imeto i'e Petrunija*)

Réžia: Teona Strugar Mitevska

Severné Macedónsko, Belgicko, Slovinsko, Francúzsko, Chorvátsko

THE REALM (*El Reino*)

Réžia: Rodrigo Sorogoyen

Španielsko, Francúzsko

Tieto tri filmy nám umožňujú prežiť dojmavé a provokatívne príbehy; ide o osviežujúce európske diela, ktoré divákovi otvárajú oči a apelujú na nich prostredníctvom neuveriteľnej žánrovej pestrosti a filmového jazyka.

Srdečne vás pozývame, aby ste si ich pozreli počas 8. ročníka FILMOVÝCH DNÍ LUX.

Zároveň pozývame divákov, aby sa podelili o svoj názor a hlasovali za svoj obľúbený film na webovej stránke FILMOVEJ CENY LUX alebo na Facebooku. Víťazný film získa na Medzinárodnom filmovom festivale (MFF) Karlovy Vary 2020 **Cenu divákov LUX FILM**, čím sa uzavrie tento ročník FILMOVEJ CENY LUX. Vyhlásením 10 filmov oficiálneho výberu na MFF Karlovy Vary sa poodhalí budúci ročník súťaže.

POZRITE SI, DISKUTUJTE A HLASUJTE

LUX
FILM
DAYS

3 FILMY
24 JAZYKOV
28 KRAJÍN

ODLOŽENÝ PRÍPAD HAMMARSKJÖLD

Cold Case Hammarskjöld

Réžia: Mads Brügger

Dánsko, Nórsko, Švédsko, Belgicko

Film *Odložený prípad Hammarskjöld* sa vracia k neobjasnenej smrti generálneho tajomníka OSN Daga Hammarskjölda, ku ktorej došlo 18. septembra 1961: Hammarskjöldovo lietadlo sa zrútilo za záhadných okolností, keď sa pripravoval na stretnutie s Moïsem Tsinhombem, vodcom rebelskej provincie Katanga, ktorá tesne predtým vyhlásila nezávislosť od Konga. Hammarskjöld dúfal, že sa mu podarí vyriešiť konflikt, v ktorom boli v hre obrovské záujmy, a to tým, že presvedčí Katangu – ktorú v tom čase podporovala mocná belgická spoločnosť Union Minière so značnými hospodárskymi záujmami v Afrike –, aby sa znovu pripojila k nezávislému Kongu.

Viac ako pol storočia po týchto udalostiach sa dánsky novinár a režisér Mads Brügger rozhodol preskúmať tento prípad s pomocou švédskeho súkromného vyšetrovateľa Görana Björkdahla. Film Madsa Brüggera sleduje všetky fázy vyšetrovania – od identifikácie osôb zapletených v tom čase do prípadu cez úsilie o vyhľadanie a vypočutie svedkov a nájdenie miesta dopadu v snahe nájsť trosky lietadla, zasypané v pôde, až po analýzu informácií z rôznych dokumentov a odkazy na ne –, čo oboch mužov napokon privedie na stopu tajnej belošskej rasistickej polovojenskej organizácie so sídlom v Južnej Afrike, ktorá mohla byť zapletená do atentátu na generálneho tajomníka OSN. Sledujeme vyšetrovateľov, ako odhaľujú ďalšie, temer nepredstaviteľné zločiny.

SÚVISLOSTI

Okrem toho, že film Madsa Brüggera objasňuje okolnosti podozrivej smrti Daga Hammarskjölda, ponúka i oveľa širší pohľad na skrytú stranu dekolonizácie celého afrického kontinentu, konkrétne bývalého Belgického Konga – proces, ktorý sa ocitol v rozpore so západnými záujmami. Až po troch rokoch nátlaku zo strany OSN (a vojenského zásahu jej ozbrojených síl) sa bohatá provincia Katanga napokon pripojila späť ku krajine, ktorá krátko predtým získala nezávislosť.

Vtedajšia situácia má množstvo paralel i v súčasnosti, keď mnohé západné nadnárodné spoločnosti bezohľadne využívajú africké prírodné zdroje a lacnú pracovnú silu, ktorú tvoria ľudia, ktorí musia pracovať, aby prežili. Tieto nadnárodné spoločnosti, ktoré využívajú spolupáchateľstvo autoritárskych a/alebo korupčných režimov, z ktorých mnohé sú podporované západnými krajinami, postupujú nehanebným spôsobom, keď svoje súkromné záujmy stavajú nad kolektívne záujmy miestneho obyvateľstva a prostredia, v ktorom žije, a prejavujú úplnú ľahostajnosť voči často katastrofálnemu stavu verejných financií v príslušných krajinách.

Film Madsa Brüggera slúži ako východisko nesmierne dôležitej diskusie o tom, že je nevyhnutné, aby sa politický orgán dokázal presadiť zoči-voči mocným súkromným záujmom, globalizácii ako forme hospodárskej a finančnej kolonizácie a prehlbujúcim sa rozdielom v bohatstve medzi severom a juhom.

PRÍSTUP MADSA BRÜGGERA

Film Madsa Brüggera je mimoriadne originálny: zatiaľ čo režisér predkladá svoje zistenia, sledujeme ho v mnohých situáciách, ktoré slúžia na zoradenie veľkého množstva informácií, ktoré zhromaždil, a jednotlivých fáz vyšetrovania. Ako diváci máme pocit, že sme prítomní pri samotnej tvorbe filmu, akoby sme v príbehu mali úlohu i my sami, niekedy ako svedkovia, inokedy ako blízki dôverníci, s ktorými sa Mads Brügger môže podeliť o svoje pochybnosti, ťažkosti, myšlienky, obavy, humorné momenty a pohľad na vec.

Mads Brügger je ako šošovka, cez ktorú hľadíme na jeho prácu – nielen nesporné zistenia, ale aj záhady a niekedy i nedostatky a pochybnosti. Hoci tento spôsob, ktorým nás prevádza cez jednotlivé fázy vyšetrovania, sa niektorým divákovi môže zdať máťuci, práve vďaka tomuto hlboko ľudskému, neistému – a neraz sebazosmiešňujúcemu – prístupu je Odložený prípad Hammarskjöld ešte pôsobivejším a autentickjším filmom. Brügger uvádza svoj film s tým, že ide „bud' o najzáhadnejšiu vraždu na svete, alebo najidiotskejšiu konšpiračnú teóriu na svete“, a otvorene priznáva, že si uvedomuje limity svojho vyšetrovania.

© Tore Völlan

© Tore Völlan

© Tore Vollan

HRAŤ SVOJU ÚLOHU I ÚLOHY INÝCH POSTÁV

Po úvodnej čierno-bielej sekvencii zachytávajúcej zrútenie lietadla, pri ktorom zahynul Dag Hammarskjöld, sa film začína dvoma krátkymi scénami, ktoré vysvetľujú spôsob vyrozprávania príbehu. Na začiatku sa dozvedáme, že film bude zasadený do Kapského Mesta (Južná Afrika) a Kinshasy (Konžská demokratická republika) v roku 2018 a v každom z nich stretáme inú sekretárku: Clarinah a Saphir. Prvou vecou, ktorá nám v týchto scénach udrie do očí, je spôsob, akým sa Mads Brügger predstaví obom konžským ženám: s ich pomocou vyrozpráva príbeh zápornej postavy oblečenej v bielom presne ako on, ktorý sa scenár rozhodol napísať v Kinshase v hoteli Memling, v ktorom bola tá istá postava údajne ubytovaná v roku 1965. Viditeľne teda na seba preberá podobu muža, ktorému pripíše najväčšiu vinu za atentát na generálneho tajomníka OSN a ktorý – ako zistíme neskôr – zohrával hlavnú úlohu v rozsiahlom pláne likvidácie černošského obyvateľstva. Nemenej provokatívna je scéna, v ktorej Brügger a Göran Björkdahl navštívia miesto havárie lietadla a obaja majú na hlavách koloniálne helmy. V rovnakom duchu vidíme režiséra v úlohe ďalšej zápornej postavy, ako opakovane hrá solitaire (v hotelovej izbe či v bare) so sadou kariet¹, ktorá obsahuje len pikové eso – kartu, ktorá bola nájdená pri tele Daga Hammarskjölda a neslávne známa ako „vizitka“ CIA.

Takto sa vo filme oblečenie a doplnky využívajú na vytvorenie úplne samostatnej postavy, čím vzniká ironická vzdialenosť medzi filmovým tvorcom a jeho bezprostredným publikom (jeho asistenti a svedkovia prítomní priamo na mieste) a širším publikom (diváci), čo filmu *Odložený prípad Hammarskjöld* dodáva osobnú, prenikavú atmosféru a zdôrazňuje, že film si nenárokujú historickú presnosť.

PRÍBEH VYROZPRÁVANÝ PROSTREDNÍCTVOM NALEPOVACÍCH LÍSTKOV

Štruktúra filmu rozdeleného do častí uvádzaných prostredníctvom nalepovacích lístkov, ktoré nesú rukopis Clarinah alebo Saphir a sú prilepované na stenu ich spoločnej pracovne, vytvára atmosféru improvizácie, ako keby bol film poskladaný unáhle a chaoticky. Používanie nalepovacích lístkov evokuje načmáranie obvyčajnej správy určenej sebe alebo dôvernému priateľovi, ktorá sa prečíta raz a hneď nato sa zahodí. Je tu teda ostrý kontrast medzi závažnosťou témy a zdanlivo bezstarostným, niekedy nesúvislým spôsobom (s neustálymi presunmi v čase a priestore), akým sa téma podáva. Spôsob vyrozprávania príbehu, založený na dialógu medzi režisérom a jeho sekretárkami, vyvažuje nedostatok súvislosti, a to tým, že upozorňuje na každú novú fázu vyšetrovania. Clarinah

¹ Nech si už význam kariet v týchto konkrétnych scénach vyložíme akokoľvek, sady 52 kariet obsahujúce len pikové eso sa skutočne vyrábali počas vojny vo Vietname na žiadosť armády Spojených štátov: rozdávali sa vojakom, ktorí ich používali ako psychologickú zbraň proti poverčivým nepriateľom, pre ktorých bolo pikové eso symbolom smrti. Tisíce kariet v balíčkoch označených nápisom Bicycle Secret Weapon napokon skončili roztrúsené po džungli a nepriateľských dedinách.

a Saphir prostredníctvom naivných otázok, zdravého rozumu alebo reakcií, ktoré sú prejavom ich prekvapenia či nedôvery, dávajú priechod myšlienkam a otázkam nás divákov, čo Madsa Brüggera neustále núti objasňovať, vysvetľovať a rekapitulovať. Vďaka tomuto prístupu má príbeh odlišnú, živú, spontánnu a rozhodne menej „vážnu“ štruktúru.

V kontexte tohto rozprávačského štýlu typu „tu a teraz“ je nemilosrdné zastavenie Brüggerových výkopových prác na mieste havárie zo strany úradov zlomovým bodom. Brügger sa s nami delí o svoje myšlienky v hovorenom komentári na pozadí záberov, ktoré ho zobrazujú, ako je sám v izbe, v bare, opíja sa či hrá solitaire. Sklesnutý z toho, že šesť rokov práce vyšlo nazmar, rozpráva o svojom sklamaní a všetkých svojich nápadoch, ktorými chcel film zachrániť. Pri pohľade späť sa tento moment javí ako kľúčový, keďže následne sa rozhodne vrátiť do Južnej Afriky s Göranom, aby sa venoval vyšetrovaniu organizácie SAIMR. Vo filme dôjde zrazu k úplnému obratu po zisteniach, v dôsledku ktorých sa film ocitne mimo pôvodného rámca vyšetrovania. Aktivitám tajnej juhoafrickej belošskej rasistickej organizácie, o ktorých podrobne rozprávajú viacerí svedkovia, sa venuje samostatná časť, i keď nesúvisia priamo s pôvodnou líniou vyšetrovania.

© Tore Vøllan

VÝBER OBRAZOV A ÚROVNE PRAVDY

Ďalšou špecifickou vlastnosťou tohto dokumentárneho filmu je výber obrazov na ilustráciu jednotlivých sekvencií. Zatiaľ čo Mads Brügger je na obrazovke po väčšinu trvania filmu – či už v rozhovore s oboma sekretárkami o svojich zisteniach, na návšteve miesta havárie alebo v Južnej Afrike s Göranom Björkdahlom –, ostatné sekvencie pozostávajú z archívnych záberov alebo starých spravodajských záznamov, ktoré ukotvujú film v realite, spolu s úryvkami z prejavov Daga Hammerskjölda, ktorý obhajuje ekonomickú nezávislosť afrických krajín, ako aj zo záberov konfliktov medzi vojakmi Moiseho Tshombeho a modrými baretami, záberov komisie expertov, ktorí sa zišli v roku 2013 v Holandsku, aby oznámili závery vyšetrovania smrti Hammerskjölda, a záberov juhoafrického arcibiskupa Desmond Tutua, ktorý predsedal Komisii pravdy a zmierenia a počas tlačovej konferencie v roku 1998 poukázal na zločinecké aktivity organizácie SAIMR, a predovšetkým na jej priame zapojenie do sabotáže Hammarskjöldovho lietadla... A nielen to: staré fotografie a nahrávky zhotovené ako dôkaz existencie ľudí, na ktorých sa zabudlo, a udalostí, ktorých pravdivosť je otázna, sú v rozpore s oficiálnou verziou udalostí.

A napokon, čierno-biele animované sekvencie sa tu používajú na vyrozprávanie hypotetických udalostí, o ktorých povahe, hlavných postavách alebo samotnej existencii nevládne žiadna zhoda. Výber zámerne nerealistického média odzrkadľuje potrebu zaobchádzať s neovereným zdrojovým materiálom s mimoriadnou opatrnosťou.

ZÁVER

Ako sme si mohli všimnúť, Mads Brügger v niektorých ohľadoch uprednostnil kreatívne filmárske rozhodnutia pred dôsledným sledovaním faktov, ktorý by sme očakávali od novinára. Tento jeho prístup však umožňuje vkladať objektívne, overené fakty do oveľa subjektívnejšieho scenára zloženého z hypotetických ideí a svedeckých výpovedí, ktoré – hoci sa veľmi často navzájom podporujú – nie sú podložené historickými záznamami. Musíme si preto položiť otázku, akú vierohodnosť prisudzujeme tomu, čo vidíme vo filme.

Oprávnené otázky by nám však nemali znemožniť, aby sme videli to, čo vyšetrovanie odhalilo: že je vysoko pravdepodobné, že Dag Hammarskjöld bol zavraždený a do vraždy bola priamo zapojená organizácia SAIMR, že by malo prebehnúť dôkladné vyšetrovanie, pokiaľ ide o tvrdenie, že vírus HIV bol výsledkom tajného výskumu, ktorý táto organizácia uskutočnila v spolupráci so CIA a s britskými tajnými službami a bol použitý ako biologická zbraň v Afrike na likvidáciu černošského obyvateľstva a ochranu západných záujmov na kontinente. Práve toto ohromujúce, nečakané a šokujúce odhalenie, ktoré dánsky filmový tvorca predstavuje citlivým spôsobom nie ako skutočnosť, ale ako novú hypotézu, ktorá stojí za prešetrenie, dáva filmu silu a hodnotu.

NIEKOĽKO NÁMETOV NA DISKUSIU

- Vo viacerých momentoch filmu *Odložený prípad Hammarskjöld* vidíme Madsa Brüggera, ako hrá solitaire, ale v sade kariet má len pikové esá, čo je jasná narážka na „vizitku“ CIA, ktorá bola nájdená pri tele generálneho tajomníka OSN po havárii lietadla. Ako si vysvetľujete tento absurdný detail v kontexte filmu?
- Po tom, ako je režisér nútený ukončiť vykopávky na mieste havárie pri meste Ndola, rozhovorí sa o tom, že má v pláne zatajiť neúspech svojho novinárskeho pátrania. Hovorí, že tím, že na miesto sa vybral s dvoma sekretárkami afrického pôvodu, dúfal, že sa mu podarí film zachrániť. Čo tím mal podľa vás myslieť? Prečo by mu mala ich prítomnosť pomôcť?
- Na konci rozhovoru, ktorý sa do značnej miery prekrýva so záverom filmu, Alexander Jones tvrdí, že ak by Hammarskjöld žil a pokračoval vo svojej činnosti, Afrika by bola úplne iným kontinentom. Ako to podľa vás myslí?

© Tore Vollan

© Tore Vollan

© Tore Vollan

RÉZIA: Mads Brügger
SCENÁR: Mads Brügger
OSADENIE: Mads Brügger,
Göran Björkdahl
KAMERA: Tore Vollan
PRODUCENTI: Peter Engel, Bjarte
Mørner Tveit, Andreas Rocksén
VÝROBA: Wingman Media, Piraya
Film a Laika Film & Television
ROK VÝROBY: 2019
DĹŽKA: 119 minút
ŽÁNER: dokumentárny film
KRAJINY: Dánsko, Nórsko,
Švédsko, Belgicko
PŮVODNÉ ZNENIE: angličtina,
francúzština, jazyk bemba,
švédčina, dánčina
DISTRIBÚTOR: Sirena Film

LUX FILM DAYS

3 FILMY
24 JAZYKOV
28 KRAJÍN

GOD EXISTS, HER NAME IS PETRUNYA

Gospod postoji, imeto i'je Petrunija

Réžia: Teona Strugar Mitevska

Severné Macedónsko, Belgicko, Slovinsko, Francúzsko, Chorvátsko

Petrunija má 32 rokov, je nezamestnaná a žije so svojimi rodičmi v meste Štip v Severnom Macedónsku. Po ceste z neúspešného pracovného pohovoru sa zastaví na náboženskom festivale, na ktorom mladí muži z celej krajiny súťažia v tom, kto z nich ako prvý získa kríž, ktorý kňaz hodí do rieky; odmenou za to má byť rok šťastia a prosperity. Petrunija sa bez rozmýšľania vrhá do vody a ku krížu sa dostane ako prvá. Týmto nesporným víťazstvom spôsobí vo svojom okolí zmätok, keďže súťaž je otvorená len pre mužov. Ako na tento konflikt zareagujú cirkev a spoločnosť?

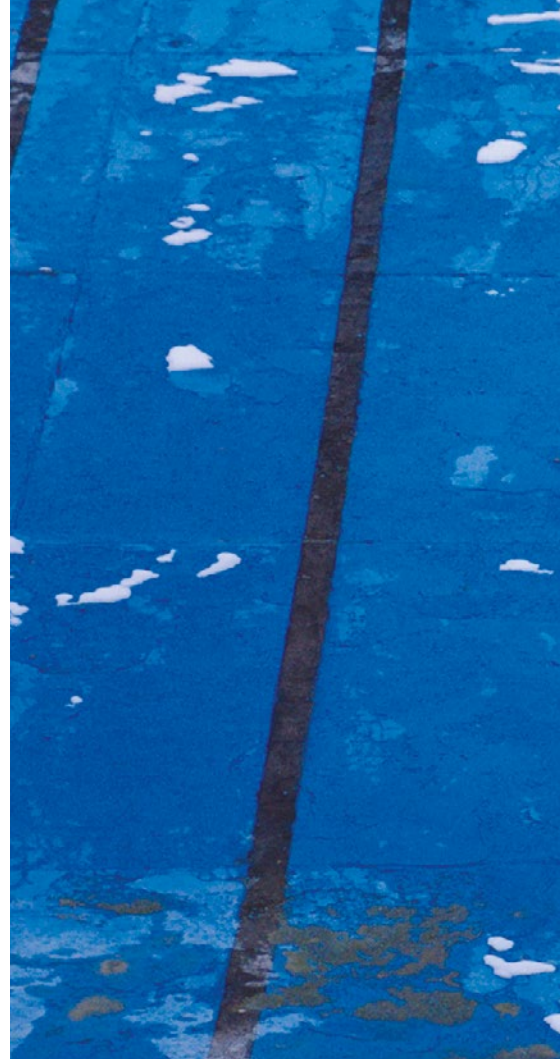
„ŽIVOT NIE JE ROZPRÁVKA“

Po trochu záhadnej úvodnej scéne (Petrunija stojí nehybne v prázdnom bazéne a v pozadí hrá metalová hudba), sa dozvedáme o jej životnej situácii: Petrunija má 32 rokov, žije s rodičmi a je nezamestnaná. Matka jej cez jedného priateľa vybaví pracovný pohovor v krajčírskej dielni. Petrunija však nevie šiť, pokúsi sa teda využiť štúdium histórie a spýta sa, či nemajú voľné miesto sekretárky. Vedúci pre ňu však nedokáže nájsť žiadne využitie; nie je dobrá na nič, ani len na sex, hovorí.

Petrunija nie je v takejto nepríjemnej situácii jediná. Jej priateľka Blagica pracuje ako predavačka v (dost mizernom) butik, ktorý patrí jej milencovi – ženatému mužovi, od ktorého nemôže očakávať žiadny dlhodobý záväzok. Pracovných príležitostí pre tieto mladé ženy je, zdá sa, veľmi málo. Ich kvalifikácia neznamená pre zamestnávateľov v tejto oblasti takmer nič, takže matka Petrunije v rozhovore s novinárkou, ktorá robí reportáž o celej situácii, neskôr vo filme veľmi jasne uvedie, že jej dcéra potrebuje zamestnanie viac než čokoľvek iné. Jeden z účastníkov rozhovoru tvrdí, že novinárka by mala radšej osloviť politikov, ktorí podľa všetkého nie sú schopní pomôcť ľuďom v núdzi, aby ako-tak vyžili. Ako sa ukáže, dokonca aj kameraman uzatvára stávky na futbalové zápasy, aby si privyrobil.

Nefahkú situáciu, pokiaľ ide o zamestnanosť, sťažuje patriarchálny postoj voči ženám. Jasne to vidieť v krajčírskej dielni, kde má vedúci – muž – v strede dielne presklenú kanceláriu, aby mohol sledovať ženy pracujúce okolo neho. Neustále sa pozerá do mobilu a zdá sa, že nemá nič na práci. Využíva však svoje postavenie, aby so zamestnankyňami flirtoval (prejavmi mužskej nadradenosti či jednoducho evidentným obťažovaním). Navyše sa zdá, že matka Petrunije ticho toleruje podriadenosť žien a trvá na tom, aby sa jej dcéra čo najviac prispôsobila mužským očakávaniam, napríklad tak, že sa bude elegantne obliekať a bude klamať o tom, koľko má rokov.

Prvá časť filmu teda ukazuje, aké ťažké je pre mladú ženu v tejto oblasti Severného Macedónska nájsť si miesto v spoločnosti. Ide o pocit, ktorý Petrunija potvrdzuje, keď povie, že „život nie je rozprávka“.

GORDICKÝ UZOL

Petrunija narazí na procesiu náhodou – a jej dvojitý charakter je okamžite jasný: je náboženský i folklórny, vytvárajú ho kňazi, kríže, chválospevy a modlitby, spolu s mladými mužmi v plavkách, nedočkavými vrhnúť sa do vody. Kňazovi sa hod nevydarí, kríž letí tam, kam nemá a dopadne neďaleko Petrunije, ktorá skočí do vody a schmatne ho. Jej správanie okamžite vyvolá pobúrenie: jej víťazstvo, zachytené na filme, nepripúšťa žiadne pochybnosti; i tak však nemá právo zúčastniť sa súťaže. Keď jej chlapci vytrhnú kríž, kňaz zasiahne a talizman pre šťastie jej vráti. Petrunija využije zmätok, ktorý nasleduje a nebadane sa poberie domov.

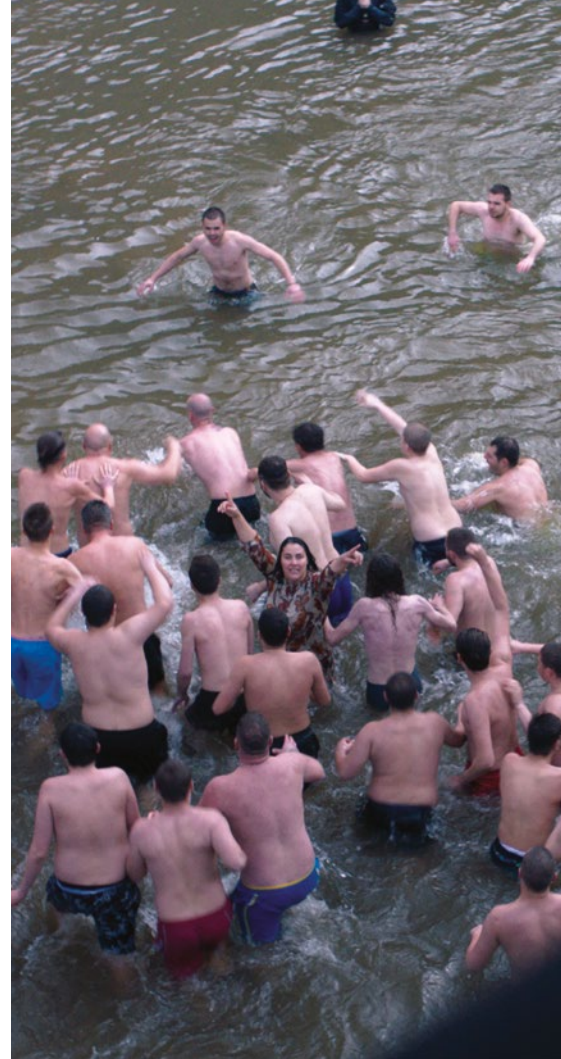
Zvyšok filmu prebieha na policajnej stanici, kde ju držia. Gordický uzol, ktorý Petruniju zväzuje, je najlepšie vidieť v tomto prostredí, v ktorom sa náboženstvo a štát prepletajú v postavách kňaza a policajtov. Ide o dve formy moci, ktoré si vyžadujú jej poslušnosť. Petrunija však kladie bystré otázky a poukazuje na absurdnosť celej situácie: ktorý zákon porušila, ľudský či Boží? Ak ľudský, načo je tu ten kňaz, ktorý sa ju snaží utíšiť? Ak Boží, prečo ju držia na policajnej stanici? Toto spikleneckvo medzi policajným náčelníkom a kňazom (pijú spolu a tykajú si) jasne odzrkadľuje širšiu tajnú dohodu medzi dvoma zložkami moci. A skutočne, spája ich spoločný cieľ (upevniť svoju moc nastolením pokoja a poriadku) a spoločná metóda: donútiť vzdorovitú mladú ženu, aby sa im podriadila a vrátila im kríž, ktorý jej podľa nich nepatrí. Pokiaľ ide o novinárku, tá sa pri opise a analýze situácie odvoláva na niektoré veľké idey, ktoré za týchto okolností dávajú zmysel. Ide o myšlienky, ako sú patriarchát, rodová diskriminácia a dominantné postavenie mužov – všetky skryté pod maskou tradície. Takisto poukazuje na anachronizmus tejto situácie, ktorú prirovnáva k veľmi vzdialenej a neosvietenej minulosti.

Kurióznym momentom nastáva, keď policajný náčelník vypočúva Petruniju a pýta sa jej, či témou jej diplomovej práce bol Alexander Veľký. Petrunija sa však namiesto štúdia antických dejín svojej krajiny rozhodla písať o integrácii komunizmu do demokratických štruktúr počas Čínskej revolúcie. Mladá žena sa tak jasne hlási k hodnotám rovnosti, bratstva a spravodlivosti, a to oveľa modernejším spôsobom než policajti či kňazi, ktorým stačí chrániť zavedený systém. Dokáže Petrunija – podobne ako Alexander – pretáť ideologický uzol, ktorý ju zväzuje, a dobyť svet?

24 HODÍN V ŽIVOTE ŽENY

Dej filmu sa odohráva v priebehu jediného dňa. Medzi tým, ako sa Petrunija ráno prebudí a v noci odchádza z policajnej stanice, absolvuje dlhú a namáhavú cestu, aby si vydobyla svoju slobodu. Dalo by sa povedať, že jej cesta zodpovedá etapám života človeka: na začiatku filmu je Petrunija zobrazená ako trucovité dieťa, ktoré odmieta vstať z postele a ktoré sa matka snaží vylákať z izby tým, že jej pod plachtu nenápadne skryje sendvič. Nato ju vidíme ako rebelujúcu, vzdorovitú tínedžerku, ktorá spochybňuje autoritu starších. Napokon sa zmení na mladú nezávislú ženu, ktorá sa vyslobodila z väzenia, ale takisto z predsudkov, ktoré ju doposiaľ zväzovali. V tejto chvíli akceptuje svoju matku takú, aká je: ako matku, ktorá nedokáže pochopiť, čím prechádza jej dcéra. Vtedy tiež vráti kríž kňazovi s tým, že on a ostatní ho potrebujú viac než ona.

Postupne si vydobyje svoju slobodu, bojujúc proti nespravodlivosti najprv hnevom a neskôr inteligenciou a nezlomným pokojom. Samozrejme, dostáva sa jej aj určitej podpory: video o nej na YouTube získalo značnú popularitu a prívetivý policajt Darko jej za odvahu vysloví obdiv. Moment, keď sa skutočne opäť postaví na nohy, nastáva vtedy, keď musí odolávať viacerým útokom a pokusom o zastrašovanie. Polícia sa napríklad snaží zlomiť ju tým, že ju celé hodiny držia na stanici, pričom výsluchy sa často vyznačujú agresivitou; Petrunija je tiež vydaná skupine rozzúrených mladých mužov a ich vodcovi, ktorí na ňu zaútočia (vyslobodia ju presne vo chvíli, keď dav dorazí na stanicu, aby požadoval „spravodlivosť“, pričom celá scéna vyzerá ako krutý pokus prinútiť ju, aby sa vzdala). Vystavená všetkým týmto skúškam kráča so vztyčenou hlavou ďalej, odoláva a nakoniec si uvedomí, že nie je „baránkom“, ale „vlčicou“. Nakoniec ju prepustia, odchádza nezlomená, majúca osud pevne vo svojich rukách.

A ČO AK JE BOH ŽENA?

Medzi Petrunijiných spojencov patrí novinárka, ktorá svojimi reportážami analyzuje udalosť cez optiku patriarchátu a dominantného postavenia mužov. V tomto duchu robí rozhovor i s jedným z Petrunijiných priateľov, ktorý ju obhajuje a pýta sa: „A čo ak je Boh žena?“. Táto myšlienka, ktorú nachádzame v názve filmu, spochybňuje dominanciu mužov v spoločnosti, hoci vo filme je veľmi málo skutočne nábožensky založených ľudí. Keď sa policajný náčelník pýta Petrunije, či má vzťah k náboženstvu, odmieta odpovedať a tvrdí, že jeho otázka je irelevantná, pretože náboženstvo, rovnako ako sexualitu považuje za súkromnú záležitosť. Ani Petrunijini rodičia nepraktizujú náboženstvo (okrem sviatkov), mladí muži neprejavujú takmer žiaden rešpekt voči procesii, na ktorej sa zúčastňujú, policajný náčelník vyhlási, že je ateista a ľudia, s ktorými sa novinárka zhovára, nemajú o náboženstvo ani škandál, ktorý Petrunija vyvolala, žiadny záujem.

Nadvláda mužov v spoločnosti je zatiaľ nevyhnutnosťou, najmä vzhľadom na predsudky, ktoré zohrávajú zásadnú úlohu pri formovaní medziludských vzťahov. Z analýzy hlavných postáv filmu na základe ich rodovej príslušnosti je zrejmé, že autoritu a moc majú v rukách skutočne muži. Polícia má oboje, kňazi disponujú autoritou a mladí muži používajú silu a agresivitu. Tieto tri skupiny sa spojili v snahe prinútiť ženu, ktorá sa vzoprela ich moci, aby sa vzdala. Petrunija sa však môže spoľahnúť na Darkovu pomoc (nepáči sa mu, že musí pracovať s natoľko obmedzenými kolegami) i podporu svojho otca – dvoch nezávislých ľudí, ktorí sami nemajú žiadnu moc. Zatiaľ čo Petrunija sa snaží uplatniť svoje práva zoči-voči mužom, novinárke sa nedostáva podpory od jej nadriadených (nakoniec dokonca stiahnu jej kameramana), ani od otca jej dcéry, ktorý „zabudne“ vyzdvihnúť dieťa zo škôlky, kým je ona pracovne mimo domova. Pokiaľ ide o matku Petrunije a Blagicu, zrejme si ani len neuvedomujú, aké nespravodlivé je dominantné postavenie mužov. Správajú sa, ako keby proti tomu nemohli nič urobiť, a rozhodnú sa, že lepšie bude spolupracovať. V tejto súvislosti možno sériu statických záberov žien, ktoré sa podobajú na portréty, vnímať ako určitý druh požiadavky: prečo nemôžu tieto ženy (Petrunija, jej matka, Blagica, novinárka, žena s cigaretou, ktorej meno nepoznáme) dosiahnuť rovnosť s mužmi?

Film tak prostredníctvom svojho humorne „provokatívneho“ názvu smelo vyhlasuje, že náboženstvo (najmä tri monoteistické náboženstvá) je len nástrojom na presadzovanie dominancie mužov.

NIEKOĽKO NÁMETOV NA DISKUSIU

- Ako si vysvetľujete úvodnú scénu filmu, ktorá zobrazuje Petruniju, ako stojí nehybne a sama v prázdnom bazéne a v pozadí hrá metalová hudba?
- Myslíte si, že Petrunija by skočila do vody, ak by bola dostala prácu v krajčírskej dielni? Mala jej situácia vplyv na jej zdanlivo „spontánny“ krok?
- Diabla možno vidieť na viacerých náboženských obrazoch na začiatku filmu. Keď rozprávajú mladí muži dorazia na policajnú stanicu, ich vodca ukáže na Petruniju so slovami „táto žena je lucifer“. V minulosti boli čarodejnice podozrievané zo stýkania sa s diablom. Do akej miery môžeme Petruniju považovať za modernú čarodejnicu?

© Virginie Saint-Martin

© Virginie Saint-Martin

© Virginie Saint-Martin

RÉŽIA: Teona Strugar Mitevska
SCENÁR: Elma Tataragic, Teona Strugar Mitevska

OBSADENIE: Zorica Nusheva, Labina Mitevska, Simeon Moni Damevski, Suad Begovski, Stefan Vujisic, Violeta Shapkovska, Xhevdet Jashari

KAMERA: Virginie Saint-Martin

PRODUCENTI: Labina Mitevska (sestry a bratia Mitevski)

KOPRODUKCIA: Sebastien Delloye (Entre Chien et Loup), Danijel Hočevar (Vertigo), Zdenka Gold (Spiritus Movens), Marie Dubas (Deuxième Ligne Films), Elie Meirovitz (EZ films)

ROK VÝROBY: 2019

DĹŽKA: 100 minút

ŽÁNER: fikcia/dráma

KRAJINY: Severné Macedónsko, Belgicko, Slovinsko, Francúzsko, Chorvátsko

PŮVODNÉ ZNENIE: macedónčina

LUX FILM DAYS

3 FILMY
24 JAZYKOV
28 KRAJÍN

THE REALM

El Reino

Réžia: Rodrigo Sorogoyen

Španielsko, Francúzsko

Miestny politik Manuel López Vidal je vychádzajúcou hviezdou. Je elegantný, dravý a pevne odhodlaný prevziať úlohu regionálneho lídra. Keď však na verejnosť prenikne správa o korupčnom škandále, do ktorého je zapletený, trajektória jeho vzostupu sa náhle zastaví. Ako pribúdajú nové a nové zistenia, Manuelova strana (nepoznáme jej názov ani pozíciu v rámci politického spektra) sa rozhodne vyhodit' všetky „hnilé jablká“. Manuel sa ocitne v úzkych: od straníckych kolegov očakával aspoň tichú podporu, namiesto toho je však izolovaný. Snaží sa chrániť vyhrážkami, že odhalí úplný rozsah špinavých praktík, do ktorých je strana zapletená.

Film *The Realm* je politický triler, šokujúca správa o korupcii rozožierajúcej svet politiky, ktorá sníma vrstvu na povrchu a ukazuje, ako sa pod ňou – takmer s úplnou samozrejmosťou – usadila hniloba týkajúca sa mužov i žien, ktorí sú presvedčení, že určitý druh správania je celkom normálny. Antonio de la Torre podáva v úlohe zúfaleho muža, ktorý je rozhodnutý, že za svoju samolúbosť nezaplatí, majstrovský výkon.

REŽISÉRSKA ZRUČNOSŤ

Nie je ťažké uhádnuť, odkiaľ film čerpal inšpiráciu: politiku poznamenal v uplynulých rokoch celý rad škandálov. Úlohou tohto filmu však nie je prerozprávať konkrétne ponuré príbehy; toto je fiktívne dielo, ktoré má sprostredkovať širšie posolstvo. Dej sa točí okolo jednej postavy, Manuela, ktorý je v škandále zjavne len malou figúrkou. Ako sľubný politik je iba kolieskom v obrovskom súkolí, nad ktorým nemá žiadnu kontrolu. Práve opustenosť vlastnou stranou v ňom spustí túžbu po pomste, ktorá ho postupne úplne pohltí. Je rozhodnutý nestať sa obetným baránkom.

Takmer nepozorovane začína divák s postavou sympatizovať a táto empatia sa rozvíja ďalej. Je pravda, že Manuel je bohatý, ambiciózný, arogantný a skorumpovaný, postupne sme však svedkami jeho premeny, pri ktorej sa stáva akýmsi „potkanom chyteným v pasci“. A, samozrejme, pokiaľ ide o korupciu, nie je tým najväčším vinníkom. Dozvedáme sa o ďalšom škandále – prípade Persika, ktorý je oveľa väčší než ten, do ktorého je zapletený Manuel a týka sa niekoľkých vysokopostavených osôb. Manuel sa na svoju politickú a morálnu (či nemorálnu) obhajobu pýta: ak sú skorumpovaní všetci, prečo by som mal ísť ku dnu len ja?

A ako padá, režisér nás v istom zmysle necháva padať tiež. Horíme nedočkavosťou, aby sme sa dozvedeli o celom rozsahu odhaleného škandálu a naše stotožnenie s postavou sa stupňuje, čo umožňuje celý rad kinematografických techník. Predovšetkým nás vtáhuje rytmické vizuálne tempo, pretože Manuel je neustále v pohybe. Sledujeme ho, ako kráča (a často beží) alebo sa presúva v dopravných prostriedkoch – keď príde o auto so šoférom, používa taxíky – po celom Španielsku či v jednej nezabudnuteľnej scéne cez Andorru. Techno hudba Oliviera Arsona odzrkadľuje stres v kritických momentoch, akoby sme počúvali Manuelov zrýchľujúci sa tep.

Vo filme nájdeme aj niekoľko stereotypných postáv trilerového žánru, ako aj explicitné odkazy na slávne scény z iných diel. Filmoví nadšenci napríklad spoznajú scénu, v ktorej Manuel, prichádzajúci priamo z pláže do reštaurácie, prechádza cez kuchyňu, zdvihne tanier s morskými plodmi, vezme si ho so sebou a prisadne si k priateľom, čo je narážka na podobnú kuchynskú scénu z filmu Martina Scorseseho *Goodfellas*. Sorogoyen má pri používaní takýchto zakódovaných trilerových techník vo zvyku úplne zvrátiť očakávania divákov. Napríklad podľa úvodnej scény sa zdá, že Manuel vyniká pozoruhodne elegantným pohybom, ako sa však príbeh rozvíja ďalej a dôjde k odhaleniu škandálu, vidíme ho, ako sa opakovane potkýna a naráža do prekážok. Uviazne v pasci a nemá nad svojou situáciou kontrolu, pričom sa pokúša získať ju späť, ale všetko jeho úsilie vyjde viac či menej nazmar.

Tempo sa však neustále stupňuje a spolu s ním i napätie, kým sme presvedčení, že – pokiaľ nedôjde v záverečných minútach k šokujúcemu zvratu – Manuelovi sa nakoniec podarí odhaliť v televízii úplný rozsah zapojenia jeho strany do finančných škandálov. Sorogoyen však opäť zaskočí svoju postavu i publikum. Televízny moderátor

© Julio Vergne

© Julio Vergne

v záverečnej scéne nevystúpi s vyhlásením, ale s lekciou z politickej morálky. V istom zmysle nás formát trileru od začiatku zaviedol na nesprávnu stopu a zrazu musíme čeliť hlbším otázkam režiséra. Ako je možná korupcia v takom rozsahu? Ako sa mohol Manuel správať tak nemorálne?

LEKCIA Z POLITICKEJ MORÁLKY

Film teda neprináša žiadne podrobné rozuzlenie. Práve to je kľúč k režisérovmu rozhodnutiu vytvoriť *The Realm* ako fiktívny, a nie ako dokumentárny film – s univerzálnejším posolstvom než v prípade dokumentu.

Typickou a prekvapujúco výraznou vlastnosťou fikcie je skutočnosť, že väčšina divákov si len ťažko zapamätá mená jednotlivých postáv v príbehu. V tomto prípade si, samozrejme, zapamätáme Manuela ako hlavnú postavu a meno Paco, ktoré sa často spomína, v nás bude pravdepodobne rezonovať tiež; ale aj keď film sledujeme, rýchlo zabudneme väčšinu mien ostatných postáv. Ide o dosť odlišnú situáciu v porovnaní s pozeraním spravodajských reportáží o korupčných škandáloch, ktoré presne a opakovane identifikujú zúčastnené osoby. *The Realm* zaujíma k téme oveľa nepriamejší prístup plný narážok, pričom nepotrebujeme presne poznať totožnosť každej postavy či sledovať každý komplikovaný detail nečistých obchodov. Dôležitejšie než podrobnosti udalostí je tempo trileru.

Ako potom pochopíme príbeh, ktorý film rozvíja? Pri rozpoznávaní jednotlivých postáv sa spoliehame na ich vzhľad, najmä črty tváre, pričom tento postup funguje vo väčšine prípadov, dokonca aj vtedy, keď premenlivý výzor niektorých postáv túto úlohu sťažuje. Slovné výmeny medzi postavami nám zároveň umožňujú priradiť im určité miesto a pochopiť ich úlohu. Mená postáv pre nás nie sú dôležité: skutočne záleží iba na ich úlohe v rozvíjajúcom sa príbehu. Navyše, ak chceme pochopiť tieto rozdielne úlohy, potrebujeme, samozrejme, rozumieť základom fungovania spoločnosti.

Film zobrazuje skorumpovaných politikov, ale už na začiatku rozlišuje medzi dvoma úrovňami moci, a to miestnou a celoštátnou. Hoci najskôr sa zdá, že korupcia sa týka iba miestnych politikov a celoštátne vedenie má v úmysle očistiť stranu od „hnilých jabĺk“, čoskoro sa dozvedáme, že korupcia je rozšírená na všetkých úrovniach. Zdá sa, že aspoň jeden člen strany si zachováva integritu, hoci Manuelovi sa podarí stretnúť s ním medzi štyrmi očami. Vysoký, štíhly Alvarado je postavou, nad ktorú režisér zavesí otáznik: podľahne tlaku korupcie napokon aj on? Film nám neponúka žiadnu odpoveď a my si kladieme otázku, ako veľmi rozšírená je táto hniloba, a najmä ako veľmi sú muži a ženy, ktorých jediným cieľom je moc, pod tlakom korupcie. Pritom máme do činenia aj s ďalšou nezodpovedanou otázkou: ako ďaleko sú títo muži a ženy schopní zísť, aby odvrátili vlastný pád?

Druhou zobrazenou skupinou sú samotní pôvodcovia korupcie – v tomto prípade developeri. Chcú stavať v lokalitách, ktoré boli pôvodne vyhradené na poľnohospodárske využitie, sú však ideálne pre ich ciele a následne preklasifikované na pozemky na výstavbu. Títo podnikatelia sú zobrazení ako menej dôležitá skupina v spoločenskom rebríčku: to je predsa jasné, mohli by sme povedať, ale film vyslovene poukazuje na to, že bohatstvo samo o sebe neznamená moc. Ten, kto má skutočnú moc, sú politici.

Popri týchto dvoch skupinách sa hneď v úvode zoznamujeme s treťou mocou, ktorou je tlač. Jej úloha najskôr nie je jednoznačná, keďže novinárka, s ktorou sa Manuel viackrát stretne a ktorá sa stane užitočným kontaktom v médiách, má podľa všetkého úzke väzby na skorumpovaných politikov. Keď sa škandál po prvýkrát dostane na titulnú stránku, Manuel, ktorého upozorní novinár, ktorý vie o jeho účasti na celej záležitosti, ide priamo za redaktorom miestnych novín v snahe vyvrátiť alebo aspoň oddialiť ďalšie odhalenia. Už je však neskoro: odhalenia nabrali vlastný nezadržateľný spád.

Pozorujeme teda, že – okrem zľahčujúcich zovšeobecnení o „moci, ktorá chráni moc“ – tlač a ostatné médiá naďalej predstavujú nezávislú „štvrtú moc“, ktorá má pôsobiť ako protiváha. Samozrejme, justícia reaguje rázne a ženie celý skorumpovaný systém na zodpovednosť.

© Julio Vergne

Postavou, ktorá má v tomto príbehu posledné slovo, je Amaia – novinárka, ktorá odmieta postupovať podľa Manuelovho scenára o zverejnení škandálu, ktorý vrhne hanbu na celú stranu. Práve tu, v samotnom závere, je kľúčové posolstvo filmu najjasnejšie. Režisér sa nesnaží vyrozprávať konkrétny príbeh korupcie: chce, aby sme sa zamysleli nad etickými otázkami týkajúcimi sa fenoménu korupcie. Ako Manuel dokázal zastávať svoju úlohu v tomto systéme takmer 15 rokov na individuálnej, ľudskej úrovni? Ako odôvodnil sám pred sebou a svojou rodinou, že mal prospech zo „špinavých peňazí“?

FIKCIA A SKUTOČNOSŤ

Nepotrebujeme teda poznať všetky detaily intríg, ktoré film zobrazuje, ide predsa o filmovú fikciu a v nej to funguje inak: navodzuje sa všeobecnejšia a nejasnejšia atmosféra sprisahania, tajnosti a intrigánstva. Ide o atmosféru, ktorá by mohla živiť konšpiračné teórie alebo vyvolať odmietnutie politikov v zásade preto, že všetci sú ako „hnilé jablká“.

Toto však nie je posolstvo filmu *The Realm*, ani zďaleka nie. Sme nútení pozerat' sa na svet očami Manuela, regionálneho politika, ktorý trávi čas v spoločnosti sebe podobných ľudí, ktorí sú skorumpovaní alebo korupciu šíria, v dôsledku čoho napokon považuje korupčné praktiky za normálne, široko rozšírené formy správania, ktoré netreba nijako ďalej vysvetľovať.

NIEKOĽKO NÁMETOV NA DISKUSIU

- Pre divákov je zaujímavé podeliť sa o svoje dojmy z filmu, najmä pokiaľ ide o tie pasáže deja, ktoré môžu byť nejasné alebo si ich možno vyložiť rôzne. Aký je zmysel prístupu využívajúceho náznaky, ktorý sa uplatňuje vo filme *The Realm*?
- Kto nesie najväčší podiel zodpovednosti za systematickú korupciu, ktorú film zobrazuje? Podnikatelia? Politici? Ak áno, na miestnej či celoštátnej úrovni? Alebo možno nájsť ešte ďalších vinníkov?
- Čo konkrétne hovorí novinárka Amaia v záverečnej scéne? Čo presne žiada od Manuela? Možno pochybovať o jej vlastnej integrite?

© Julio Vergne

© Julio Vergne

© Julio Vergne

RÉŽIA: Rodrigo Sorogoyen

SCENÁR: Isabel Peña, Rodrigo Sorogoyen

OBSADENIE: Antonio De La Torre, Mónica López, José María Pou, Nacho Fresneda, Ana Wagener, Bárbara Lennie, Luis Zahera, Francisco Reyes, María De Nati, Paco Revilla, Sonia Almarcha, David Lorente, Andrés Lima, Oscar de la Fuente

KAMERA: Alex de Pablo

PRODUCENTI: Gerardo Herrero (Tornasol), Mikel Lejarza (Atresmedia Cine), Mercedes Gamero (Atresmedia Cine)

KOPRODUCENTI: Jean Labadie (Le Pacte), Anne-Laure Labadie (Le Pacte),

Stephane Sorlat (Mondex & Cie)

VÝROBA: Tornasol (Španielsko), Trianera PC AIE (Španielsko), Atresmedia Cine (Španielsko)

Spolupracovali: Le Pacte (Francúzsko), Mondex & Cie (Francúzsko), Bowfinger (Španielsko)

ROK VÝROBY: 2018

DĹŽKA: 122 minút

ŽÁNER: fikcia, triler

KRAJINY: Španielsko, Francúzsko

PŮVODNÉ ZNENIE: španielčina

ČLENOVIA POROTY V ROKU 2019

Jürgen BIESINGER

Nemecko: producent Ceny Európskej filmovej akadémie

Peter BOGNAR

Maďarsko: distribútor, programový koordinátor festivalu

Mihai Cristian CHIRILOV

Rumunsko: filmový kritik, umelecký riaditeľ Transylvánskeho medzinárodného filmového festivalu

Ditte DAGBJERG CHRISTENSEN

Dánsko: Øst for Paradis Cinema, generálna riaditeľka a vedúca distribúcie

Jose Luis CIENFUEGOS

Španielsko: riaditeľ Európskeho filmového festivalu v Seville

Juliette DURET

Belgicko: riaditeľka kina, BOZAR

Jakub DUSZYNSKI

Poľsko: distribútor, GUTEK Film

Benedikt ERLINGSSON

Island: režisér a producent filmu Woman at War, víťaza ceny LUX za rok 2018

Giorgio GOSETTI

Taliansko: umelecký riaditeľ Giornate degli Autori (Dni autorov)

Mathilde HENROT

Francúzsko: zakladateľka platformy Festival Scope

Mathias HOLTZ

Švédsko: Folkets Hus och Parke, prevádzkovateľ kina, programový riaditeľ

Yorgos KRASSAKOPOULOS

Grécko: programový koordinátor Medzinárodného filmového festivalu v Thessalonikách, filmový kritik

Christophe LEPARC

Francúzsko: generálny tajomník sekcie Director's Fortnight (Pätnásť režisérov), Medzinárodný filmový festival v Cannes

Selma MEHADZIC

Chorvátsko: programová koordinátorka Filmového festivalu v Záhrebe

Susan NEWMAN-BAUDAIS

Eurimages

Nikolaj NIKITIN

Nemecko: Berlínsky filmový festival (zástupca pre strednú, severnú a východnú Európu, strednú Áziu a Kaukaz), riaditeľ, SOFA (School of Film Agents), umelecký riaditeľ festivalu Febiofest (Česká republika)

Karel OCH

Česká republika: filmový kritik a umelecký riaditeľ Medzinárodného filmového festivalu Karlove Vary

Tina POGLAJEN

Slovinsko: vedenie Medzinárodného filmového festivalu v Lublane

Mira STALEVA

Bulharsko: zástupkyňa riaditeľa, Medzinárodný filmový festival v Sofii

Mante VALIŪNAITĒ

Litva: hlavná programová koordinátorka Filmového festivalu vo Vilniuse

POZOROVATEĽKA

Lauriane BERTRAND

Európska komisia, Kreatívna Európa

FILMOGRAFIA FILMOVEJ

CENY LUX 2018 – 2007

2018

KONA FER Í STRÍÐ

DRUGA STRANA SVEGA
STYX
DONBASS
EL SILENCIO DE LOS OTROS
GIRL
GRÄNS
LAZZARO FELICE
TWARZ
UTØYA 22. JULI

2017

SAMEBLÖD

120 BATTEMENTS PAR MINUTE
WESTERN
A CIAMBRA
ESTIU 1993
HJARTASTEINN
KING OF THE BELGIANS
OSTATNIA RODZINA
SLAVA
TOIVON TUOLLA PUOLEN

2016

TONI ERDMANN

À PEINE J'OUVRE LES YEUX
MA VIE DE COURGETTE
A SYRIAN LOVE STORY
CARTAS DA GUERRA
KRIGEN
L'AVENIR
LA PAZZA GIOIA
SIERANEVADA
SUNTAN

2015

MUSTANG

MEDITERRANEA
UROK
45 YEARS
A PERFECT DAY
HRŪTAR
LA LOI DU MARCHÉ
SAUL FIA
TOTO SI SURORILE LUI
ZVIZDAN

2014

IDA

BANDE DE FILLES
RAZREDNI SOVRAŽNIK
FEHÉR ISTEN
HERMOSA JUVENTUD
KREUZWEG
LE MERAVIGLIE
MACONDO
TURIST
XENIA

2013

THE BROKEN CIRCLE BREAKDOWN

MIELE
THE SELFISH GIANT
ÄTA SOVA DÖ
GRZELI NATELI DGEEBI
KRUGOVI
OH BOY!
LA GRANDE BELLEZZA
LA PLAGA
PEVNOST

2012

IO SONO LI

CSAK A SZÉL
TABU
À PERDRE LA RAISON
BARBARA
CESARE DEVE MORIRE
CRULIC – DRUMUL SPRE DINCOLO
DJECA
L'ENFANT D'EN HAUT
LOUISE WIMMER

2011

LES NEIGES DU KILIMANDJARO

ATTENBERG
PLAY
A TORINÓI LÓ
ESSENTIAL KILLING
HABEMUS PAPAM
LE HAVRE
MISTÉRIOS DE LISBOA
MORGEN
PINA

2010

DIE FREMDE

AKADIMIA PLATONOS
ILLÉGAL
BIBLIOTHÈQUE PASCAL
INDIGÈNE D'EURASIE
IO SONO L'AMORE
LA BOCCA DEL LUPO
LOURDES
MEDALIA DE ONOARE
R

2009

WELCOME

EASTERN PLAYS
STURM
35 RHUMS
ANDER
EIN AUGENBLICK FREIHEIT
KATALIN VARGA
LOST PERSONS AREA
NORD
PANDORA'NIN KUTUSU

2008

LE SILENCE DE LORNA

DELTA
OBČAN HAVEL
IL RESTO DELLA NOTTE
REVANCHE
SÜGISBALL
SVETAT E GOLYAM I SPASENIE DEBNE OTVSYAKADE
SZTUCZKI
TO VERDENER
WOLKE 9

2007

AUF DER ANDEREN SEITE

4 LUNI, 3 SAPTAMINI SI 2 ZILE
BELLE TOUJOURS
CALIFORNIA DREAMIN' (INESFARSIT)
DAS FRÄULEIN
EXILE FAMILY MOVIE
IMPORT/EXPORT
ISZKA UTAZÁSA
PLOSHCHA
KURZ DAVOR IST ES PASSIERT

LUX FILM DAYS

TITULKY K FILMOM
V 24 JAZYKOCHEÚ